

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 18. januarja 2022 *

„Predhodno odločanje – Svoboda opravljanja storitev – Člen 49 PDEU – Direktiva 2006/123/ES – Člen 15 – Honorarji za arhitekta in inženirje – Določene najnižje tarife – Neposredni učinek – Sodba o neizpolnitvi obveznosti, izdana med postopkom pred nacionalnim sodiščem“

V zadevi C-261/20,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija) z odločbo z dne 14. maja 2020, ki je na Sodišče prispela 15. junija 2020, v postopku

Thelen Technopark Berlin GmbH

proti

MN,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, L. Bay Larsen, podpredsednik, A. Arabadjiev, predsednik senata, A. Prechal, K. Jürimäe, predsednici senatov, C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin (poročevalec), predsedniki senatov, I. Ziemele, predsednica senata, in J. Passer, predsednik senata, M. Ilešič, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, sodniki, in L. S. Rossi, sodnica,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodna tajnica: M. Krausenböck, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 3. maja 2021,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Thelen Technopark Berlin GmbH M. Schultz, Rechtsanwalt,
- za MN V. Vorwerk in H. Piorreck, nato V. Vorwerk, Rechtsanwälte,
- za nizozemsko vlado M. K. Bulterman, M. L. Noort, M. H. S. Gijzen in J. Langer, agenti,

* Jezik postopka: nemščina.

– za Evropsko komisijo L. Armati, L. Malferrari, W. Mölls in M. Kellerbauer, agenti,
po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 15. julija 2021
izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 49 PDEU in člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o storitvah na notranjem trgu (UL 2006, L 376, str. 36).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Thelen Technopark Berlin GmbH (v nadaljevanju: Thelen) in MN glede plačila honorarja zadnjenavedenemu.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodni izjavi 6 Direktive 2006/123 je navedeno:
„Pri odpravljanju [ovir, ki ponudnikom storitev v državah članicah onemogočajo svobodo ustanavljanja, in ovir za prosti pretok storitev med državami članicami] se ni mogoče zanašati le na neposredno uporabo členov [49 in 56 PDEU], ker bi bilo po eni strani sklicevanje nanju za vsak posamezen primer, sprožen proti zadevnim državam članicam zaradi kršenja postopkov, zlasti po širitvi, zelo zapleteno za nacionalne institucije in institucije [Unije], po drugi strani pa bi odprava številnih ovir zahtevala predhodno usklajevanje nacionalnih pravnih sistemov, vključno z vzpostavljanjem upravnega sodelovanja. Kot sta ugotovila Evropski parlament in Svet [Evropske unije], zakonodajni instrument [Unije] omogoča uresničitev dejanskega notranjega trga storitev.“
- 4 Člen 2(1) te direktive določa:
„Ta direktiva se uporablja za storitve, ki jih opravljajo ponudniki s sedežem v državi članici.“
- 5 Člen 15 navedene direktive določa:
„1. Države članice preverijo, ali njihov pravni sistem predvideva katere koli zahteve iz odstavka 2, in zagotovijo, da so te v skladu s pogoji iz odstavka 3. Države članice prilagodijo svoje zakone in upravne predpise tako, da so združljivi s temi pogoji.
2. Države članice preverijo, ali njihov pravni sistem pogojuje začetek opravljanja ali opravljanje storitvene dejavnosti z upoštevanjem katere koli od naslednjih nediskriminatornih zahtev:
[...]
(g) določenih najnižjih in/ali najvišjih tarif, ki jih mora ponudnik upoštevati;
[...]

3. Države članice preverijo, ali zahteve iz odstavka 2 izpolnjujejo naslednje pogoje:
- (a) nediskriminacija: zahteve ne smejo biti niti neposredno niti posredno diskriminatorne glede državljanstva ali v primeru podjetij glede kraja registriranega sedeža;
  - (b) potreba: zahteve morajo biti utemeljene s pomembnimi razlogi, ki se nanašajo na javni interes;
  - (c) sorazmernost: zahteve morajo biti take, da zagotavljajo izpolnitev zastavljenega cilja; ne smejo presegati tistega, kar je potrebno za uresničitev tega cilja, ter jih ni mogoče nadomestiti z drugimi, manj omejevalnimi ukrepi, s katerimi se lahko doseže iste rezultate.

[...]"

Nemško pravo

- 6 Tarife arhitektov in inženirjev so urejene v Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (Honorarordnung für Architekten und Ingenieure – HOAI) (uredba o honorarjih za arhitekturne in inženirske storitve (honorarji za arhitekta in inženirje – HOAI)) z dne 10. julija 2013 (BGBl. 2013 I, str. 2276, v nadaljevanju: HOAI).

- 7 Člen 1 HOAI tako določa:

„Ta uredba ureja izračun honorarjev za osnovne storitve arhitektov in inženirjev (izvajalcev) s sedežem v Nemčiji, če so navedene osnovne storitve zajete s to uredbo in se opravljajo na ozemlju Nemčije.“

- 8 Člen 7(1),(3) in (5) te zakonodaje določa:

„1. Honorar se določi na podlagi pisne pogodbe, sklenjene med pogodbenima strankama ob oddaji naročila, v mejah najnižjih in najvišjih tarif, določenih v tej uredbi.

[...]

3. V izjemnih primerih se lahko s pisno pogodbo določi honorar, ki je nižji od najnižjih tarif, določenih v tej uredbi.

[...]

5. Če ob oddaji naročila ni bilo dogovorjeno drugače, se neizpodbojno domneva, da so bile dogovorjene najnižje tarife iz odstavka 1.

[...]"

Spor o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

- 9 Družba Thelen, nepremičninska družba, in MN, inženir, sta 2. junija 2016 sklenila inženirsko pogodbo, s katero se je MN zavezal, da bo za izvedbo gradbenega projekta v Berlinu (Nemčija) v zameno za plačilo pavšalnega honorarja v višini 55.025 EUR opravil določene storitve, zajete s HOAI.

- 10 Potem ko je MN z dopisom z dne 2. junija 2017 to pogodbo odpovedal, je julija 2017 za opravljene storitve izstavil končni račun za plačilo honorarja na podlagi najnižjih določenih tarif iz člena 7 HOAI. Za to je ob upoštevanju zneska že opravljenih plačil družbe Thelen pri Landgericht Essen (deželno sodišče v Essnu, Nemčija) vložil tožbo za plačilo preostalega dolgovanega zneska v višini 102.934,59 EUR, skupaj z obrestmi in stroški postopka.
- 11 To sodišče je s sodbo z dne 28. decembra 2017 družbi Thelen naložilo plačilo zneska 100.108,34 EUR skupaj z obrestmi.
- 12 Družba Thelen je zoper to sodbo vložila pritožbo pri Oberlandesgericht Hamm (višje deželno sodišče v Hammu, Nemčija), ki je s sodbo z dne 23. julija 2019 navedeno sodbo delno spremenilo in družbi Thelen naložilo plačilo zneska 96.768,03 EUR skupaj z obrestmi.
- 13 Družba Thelen je zoper to sodbo vložila revizijo pri Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija), ki je predložitveno sodišče v tej zadevi, in predlagala, naj se zahtevek MN v celoti zavrne.
- 14 Predložitveno sodišče opozarja, da je Sodišče v sodbi z dne 4. julija 2019, Komisija/Nemčija (C-377/17, EU:C:2019:562), ugotovilo in v sklepu z dne 6. februarja 2020, hapeg dresden (C-137/18, neobjavljen, EU:C:2020:84), potrdilo, da je HOAI nezdružljiva s členom 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123, pri tem pa se ni izreklo o združljivosti HOAI s členom 49 PDEU.
- 15 Po mnenju tega sodišča pa je odločitev o reviziji odvisna od tega, ali ima člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 neposredni učinek v okviru spora, ki poteka izključno med posamezniki, tako da bi bilo treba za odločitev o tem sporu uporabo člena 7 HOAI izključiti.
- 16 Predložitveno sodišče poudarja, prvič, da iz člena 4(3) PEU in člena 288, tretji odstavek, PDEU izhaja, da morajo države članice doseči rezultat, ki ga določa direktiva, in drugič, da imajo to obveznost vsi organi držav članic, vključno s sodnimi organi, pri čemer navedena obveznost med drugim pomeni, da morajo zadnjenavedeni organi nacionalno pravo razlagati čim bolj v skladu s pravom Unije. Vendar to sodišče navaja, da načelo skladne razlage ne more biti podlaga za razlago nacionalnega prava *contra legem*.
- 17 V zvezi s tem predložitveno sodišče navaja, da v obravnavanem primeru razlaga HOAI v skladu z Direktivo 2006/123 ni mogoča. Člena 7 HOAI naj ne bi bilo mogoče razlagati tako, da se ne uporablja za dogovor o honorarju, ki določa tarife, nižje od najnižjih tarif, določenih s HOAI. Iz HOAI naj bi izhajalo, da je tak dogovor ničen, razen v nekaterih izjemnih primerih, ki ne ustrezajo položaju iz postopka v glavni stvari. Predložitveno sodišče tako meni, da bi razlaga HOAI, v skladu s katero bi bilo dovoljeno odstopanje od najnižjih tarif, določenih s to zakonodajo, pomenila razlago nacionalnega prava *contra legem*.
- 18 To sodišče pojasnjuje, da so se avtorji zadnje različice HOAI zavedali morebitne nezdružljivosti v njej določenih tarif z Direktivo 2006/123, vendar so napačno menili, da lahko to nezdružljivost odpravijo s tem, da so v členu 1 HOAI področje uporabe te zakonodaje omejili na povsem notranje položaje.
- 19 Predložitveno sodišče zato meni, da je odločitev o reviziji odvisna predvsem od tega, ali ima člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 neposredni učinek v okviru spora, ki poteka izključno med posamezniki, saj bi bilo treba uporabo člena 7 HOAI, če bi Sodišče na to vprašanje odgovorilo

pritrdilno, izključiti in reviziji ugoditi. Predložitveno sodišče ugotavlja, da je bilo navedeno vprašanje v sklepu z dne 6. februarja 2020, *hapeg dresden* (C-137/18, neobjavljen, EU:C:2020:84), izrecno puščeno odprto, tako da je predlog za sprejetje predhodne odločbe potreben.

- 20 Predložitveno sodišče navaja, da čeprav je Sodišče že ugotovilo, da ima člen 15 Direktive 2006/123 neposredni učinek in da se uporablja tudi v povsem notranjih položajih, kljub temu obstajajo dvomi glede tega, ali ima člen 15 Direktive 2006/123 neposredni učinek v okviru spora, ki poteka izključno med posamezniki. V zvezi s tem to sodišče navaja sodno prakso Sodišča, v skladu s katero se na določbe direktive ni mogoče sklicevati v razmerjih med posamezniki, tudi če države članice, kot v obravnavanem primeru Zvezna republika Nemčija, te direktive niso prenesle ali so jo prenesle nepravilno. V postopku v glavni stvari pa naj bi bili obe stranki v sporu prav posameznika.
- 21 Predložitveno sodišče meni, da iz sodne prakse Sodišča izhaja, da direktiva ne more ustvarjati obveznosti za posameznike, tako da se nanjo načeloma ni mogoče sklicevati v okviru spora, ki poteka izključno med posamezniki, da bi se izključila uporaba zakonodaje države članice, ki je s to direktivo v nasprotju. Po mnenju predložitvenega sodišča ne bi smelo biti razlike glede na to, ali lahko direktiva posameznikom naloži neposredne obveznosti ali jim neposredno odvzame subjektivne pravice, ki jim jih podeljuje nacionalno pravo, kot je v obravnavanem primeru to, da se inženirja ali arhitekta prikrajša za najnižje tarife, ki jih določa nacionalno pravo. Poleg tega predložitveno sodišče meni, da postopek v glavni stvari ne spada med izjemne primere, v katerih je Sodišče priznalo neposredni učinek direktiv v okviru sporov, ki potekajo izključno med posamezniki.
- 22 Prav tako predložitveno sodišče meni, da čeprav se HOAI nanaša le na povsem notranje položaje, se lahko vprašanje, ali ta zakonodaja krši člen 49 PDEU, o katerem Sodišče ni odločilo, izkaže za upoštevno za rešitev spora o glavni stvari. V zvezi s tem to sodišče opozarja, da v skladu z načelom primarnosti prava Unije določbe Pogodb in akti institucij, ki se uporabljajo neposredno, učinkujejo tako, da se nasprotujoče določbe nacionalne zakonodaje, tudi v okviru spora, ki poteka izključno med posamezniki, ne uporabljajo *ipso iure*.
- 23 V teh okoliščinah je Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:
  - „1. Ali iz prava Unije, zlasti iz člena 4(3) PEU ter člena 288, tretji odstavek, in člena 260(1) PDEU, izhaja, da člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive [2006/123] v okviru sodnega postopka, ki poteka med posameznikoma, učinkuje neposredno, tako da je treba opustiti uporabo nacionalne ureditve iz člena 7 [HOAI], ki je v nasprotju s to direktivo in v skladu s katero so – razen v določenih izjemnih primerih – najnižje tarife za storitve načrtovanja in nadzora, ki jih opravljajo arhitekti in inženirji, ki so določene [v tarifi honorarjev iz tega člena], obvezne in je dogovor o honorarju[, sklenjen] z arhitekti ali inženirji, v skladu s katerim so dogovorjene tarife nižje od najnižjih, neveljaven?
  2. Če je odgovor na vprašanje 1 nikalen:
    - (a) Ali je ureditev obveznih najnižjih tarif za storitve načrtovanja in nadzora, ki jih opravljajo arhitekti in inženirji, ki jo je Zvezna republika Nemčija določila v členu 7 HOAI, v nasprotju s svobodo ustanavljanja iz člena 49 PDEU ali [z] drugimi splošnimi načeli prava Unije?
    - (b) Če je odgovor na vprašanje 2(a) pritrdilen: ali iz takšne kršitve sledi, da je treba v sodnem postopku, ki poteka med posamezniki, opustiti uporabo nacionalne zakonodaje o zavezujočih najnižjih tarifah (v tem primeru: člena 7 HOAI)?“

Vprašnji za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 24 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba pravo Unije razlagati tako, da mora nacionalno sodišče, ki odloča o sporu, ki poteka izključno med posamezniki, opustiti uporabo nacionalne ureditve, ki v nasprotju s členom 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 določa najnižje dovoljene tarife honorarjev za storitve arhitektov in inženirjev in ki določa neveljavnost dogovorov, ki odstopajo od te ureditve.
- 25 Za odgovor na prvo vprašanje je treba na prvem mestu opozoriti, da načelo primarnosti prava Unije določa prednost prava Unije pred pravom držav članic in vsem organom držav članic nalaga, da različnim predpisom Evropske unije zagotovijo polni učinek, pri čemer pravo držav članic ne sme posegati v učinek, ki je tem različnim predpisom priznan na ozemlju navedenih držav (sodba z dne 24. junija 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, točki 53 in 54 ter navedena sodna praksa).
- 26 To načelo med drugim nacionalnim sodiščem nalaga, da za zagotavljanje učinkovitosti vseh določb prava Unije nacionalno pravo razlagajo, kolikor je mogoče, v skladu s pravom Unije in da posameznikom priznajo možnost, da dobijo odškodnino, kadar so njihove pravice kršene zaradi kršitve prava Unije, ki jo je mogoče pripisati državi članici (sodba z dne 24. junija 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, točka 57).
- 27 Natančneje, Sodišče je večkrat razsodilo, da mora nacionalno sodišče, ki odloča o sporu, ki poteka izključno med posamezniki, pri uporabi določb notranjega prava, sprejetih za prenos obveznosti iz direktive, upoštevati vsa pravila nacionalnega prava in jih razlagati, kolikor je mogoče, v smislu besedila in namena te direktive, da bi tako prišlo do rešitve, ki je v skladu z njenim ciljem (sodbi z dne 15. januarja 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, točka 38 in navedena sodna praksa, in z dne 4. junija 2015, Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, točka 33).
- 28 Vendar ima načelo skladne razlage nacionalnega prava nekatere omejitve. Tako je obveznost nacionalnega sodišča, da se pri razlagi in uporabi upoštevnihih pravil nacionalnega prava sklicuje na vsebino direktive, omejena s splošnimi pravnimi načeli in ne more biti podlaga za razlago nacionalnega prava *contra legem* (glej sodbo z dne 15. januarja 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, točka 39 in navedena sodna praksa, in z dne 13. decembra 2018, Hein, C-385/17, EU:C:2018:1018, točka 51).
- 29 V obravnavanem primeru predložitveno sodišče, kot je bilo navedeno v točki 17 te sodbe, meni, da bi bila razlaga nacionalne ureditve iz postopka v glavni stvari, kot izhaja iz člena 7 HOAI, v skladu z zahtevami iz člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 *contra legem*.
- 30 Na drugem mestu pa je treba navesti, da če ni mogoče podati razlage nacionalne ureditve, ki bi bila skladna z zahtevami prava Unije, načelo primarnosti prava Unije zahteva, da mora nacionalno sodišče, ki v okviru svojih pristojnosti uporablja določbe prava Unije, zagotoviti polni učinek teh določb, tako da na podlagi lastne pristojnosti po potrebi odloči, da ne bo uporabilo neskladne določbe nacionalne zakonodaje, tudi poznejše, ne da bi mu bilo treba zahtevati ali čakati predhodno odpravo te določbe po zakonodajni poti ali kakšnem drugem ustavnem postopku (glej v tem smislu sodbo z dne 24. junija 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, točka 58 in navedena sodna praksa).

- 31 Vendar je treba upoštevati še druge bistvene značilnosti prava Unije in zlasti naravo in pravne učinke direktiv (glej v tem smislu sodbo z dne 24. Junija 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, točka 59).
- 32 Tako sama direktiva za posameznika ne more ustvarjati obveznosti in se nanjo kot tako torej proti posamezniku pred nacionalnim sodiščem ni mogoče sklicevati. Zavezujoča narava direktive, na kateri temelji možnost sklicevanja nanjo, v skladu s členom 288, tretji odstavek, PDEU namreč obstaja le za „vsako državo članico, na katero je naslovljena“, pri čemer je Unija pristojna za splošno in abstraktno predpisovanje obveznosti posameznikom s takojšnjim učinkom samo v primerih, v katerih je pristojna za sprejemanje uredb. Zato celo jasna, natančna in brezpogojna določba direktive nacionalnemu sodišču ne dopušča, da ne uporabi določbe svojega nacionalnega prava, ki je v nasprotju z navedeno določbo direktive, če bi bila s tem posamezniku naložena dodatna obveznost (sodba z dne 24. junija 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, točke od 65 do 67 in navedena sodna praksa).
- 33 Iz tega izhaja, da nacionalno sodišče zgolj na podlagi prava Unije ni zavezano, da ne uporabi določbe svojega nacionalnega prava, ki je v nasprotju z določbo prava Unije, če zadnjenavedena določba nima neposrednega učinka (sodba z dne 24. junija 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, točka 68), kar pa ne vpliva na možnost tega sodišča in vseh pristojnih nacionalnih upravnih organov, da določbe nacionalnega prava, ki je v nasprotju z določbo prava Unije, ki nima takega učinka, ne uporabijo na podlagi nacionalnega prava.
- 34 V obravnavani zadevi je sicer Sodišče že odločilo, da člen 15(1) lahko ima neposredni učinek, saj ta člen v drugem stavku tega odstavka državam članicam nalaga brezpogojno in dovolj natančno obveznost, da svoje zakone in upravne predpise prilagodijo tako, da so združljivi s pogoji iz odstavka 3 tega člena (glej v tem smislu sodbo z dne 30. januarja 2018, X in Visser, C-360/15 in C-31/16, EU:C:2018:44, točka 130).
- 35 Vendar pa se ta določba kot taka v obravnavanem primeru uveljavlja v sporu med posamezniki, da bi se izključila uporaba nacionalne ureditve, ki je v nasprotju s to določbo.
- 36 Če bi se člen 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 uporabil v okviru spora o glavni stvari, bi bila MN na podlagi te določbe odvzeta pravica, ki temelji na členu 7 HOAI, da zahteva tarifo, ki je določena v tem členu, in bi tako moral sprejeti tarifo, določeno v pogodbi iz postopka v glavni stvari. Vendar sodna praksa, navedena v točkah 32 in 33 te sodbe, izključuje možnost, da bi se tej določbi priznal tak učinek le na podlagi prava Unije.
- 37 Predložitveno sodišče zato zgolj na podlagi tega prava ni dolžno opustiti uporabo člena 7 HOAI, čeprav je ta v nasprotju s členom 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123.
- 38 Teh ugotovitev ne more omajati sodba z dne 4. julija 2019, Komisija/Nemčija (C-377/17, EU:C:2019:562), v kateri je Sodišče razsodilo, da Zvezna republika Nemčija s tem, da je ohranila obvezne tarife za storitve načrtovanja arhitektov in inženirjev iz člena 7 HOAI, ni izpolnila obveznosti iz člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123.
- 39 Člen 260(1) PDEU sicer določa, da če Sodišče Evropske unije ugotovi, da katera od držav članic ni izpolnila neke obveznosti iz Pogodb, mora ta država sprejeti ukrepe, potrebne za izvršitev sodbe Sodišča. Poleg tega iz ustaljene sodne prakse izhaja, da morajo pristojna nacionalna sodišča in upravni organi sprejeti vse ustrezne ukrepe za doseganje polnega učinka prava Unije in tako po potrebi ne uporabiti nacionalne določbe, ki je v nasprotju s pravom Unije (glej v tem smislu sodbo

z dne 13. julija 1972, Komisija/Italija, 48/71, EU:C:1972:65, točka 7, in z dne 16. decembra 2010, Seydaland Vereinigte Agrarbetriebe, C-239/09, EU:C:2010:778, točki 52 in 53 ter navedena sodna praksa).

- 40 Vendar je Sodišče že razsodilo, da je namen sodb, izdanih na podlagi členov od 258 do 260 PDEU, predvsem opredeliti dolžnosti držav članic v primeru neizpolnitve obveznosti, ne pa podeliti pravice posameznikom, pri čemer te pravice ne izhajajo iz navedenih sodb, ampak iz samih določb prava Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 14. decembra 1982, Waterkeyn in drugi, od 314/81 do 316/81 in 83/82, EU:C:1982:430, točki 15 in 16). Iz tega sledi, da pristojna nacionalna sodišča in upravni organi zgolj na podlagi takih sodb v okviru spora med posamezniki niso dolžni opustiti uporabe nacionalne ureditve, ki je v nasprotju z določbo direktive.
- 41 Ob tem je treba na tretjem mestu opozoriti, da bi se stranka, ki je oškodovana zaradi neskladnosti nacionalnega prava s pravom Unije, za povrnitev morebitne utrpljene škode lahko sklicevala na sodno prakso, ki izhaja iz sodbe z dne 19. novembra 1991 v zadevi Francovich in drugi (C-6/90 in C-9/90, EU:C:1991:428) (glej v tem smislu sodbo z dne 15. januarja 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, točka 50 in navedena sodna praksa).
- 42 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso načelo odgovornosti države za škodo, povzročeno posameznikom zaradi kršitev prava Unije, za katere odgovarja država, neločljivo povezano s sistemom Pogodb, na katerih temelji Unija (sodba z dne 4. oktobra 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, točka 92 in navedena sodna praksa).
- 43 Tako mora vsaka država članica zagotoviti, da posamezniki dobijo odškodnino za škodo, ki jim je povzročena zaradi nespoštovanja prava Unije, ne glede na to, kateri javni organ je storil to kršitev in kateri mora v skladu s pravom zadevne države članice načeloma to škodo povrniti (sodba z dne 4. oktobra 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, točka 93 in navedena sodna praksa).
- 44 Poleg tega je Sodišče glede pogojev za uveljavljanje odgovornosti države za škodo, ki nastane posameznikom zaradi kršitev prava Unije, za katere ta država odgovarja, že večkrat razsodilo, da imajo oškodovanci pravico do odškodnine, če so izpolnjeni trije pogoji, in sicer, da je namen kršenega pravila prava Unije priznavanje pravic posameznikom, da je kršitev tega pravila dovolj resna in da obstaja neposredna vzročna zveza med to kršitvijo in škodo, povzročeno tem posameznikom (sodba z dne 4. oktobra 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, točka 94 in navedena sodna praksa).
- 45 Iz ustaljene sodne prakse tudi izhaja, da morajo izpolnjenost teh pogojev, ki omogočajo vzpostavitev odgovornosti držav članic za škodo, ki je bila posameznikom povzročena s kršitvami prava Unije, načeloma ugotoviti nacionalna sodišča v skladu z usmeritvami, ki jih je določilo Sodišče za to ugotavljanje izpolnitve pogojev (sodba z dne 4. oktobra 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, točka 95 in navedena sodna praksa).
- 46 V obravnavani zadevi je treba opozoriti, da je Sodišče že razsodilo, da Zvezna republika Nemčija s tem, da je ohranila obvezne tarife za storitve načrtovanja arhitektov in inženirjev iz člena 7 HOAI, ni izpolnila obveznosti iz člena 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 (glej v tem smislu sodbo z dne 4. julija 2019, Komisija/Nemčija, C-377/17, EU:C:2019:562) in da ta določba nasprotuje taki nacionalni zakonodaji v delu, v katerem ta prepoveduje, da se v pogodbah z arhitekti ali inženirji dogovorijo honorarji, ki so nižji od najnižjih zneskov, določenih v skladu z navedenimi tarifami (glej v tem smislu sklep z dne 6. februarja 2020, hapeg dresden, C-137/18, neobjavljen, EU:C:2020:84, točka 21).

- 47 Iz ustaljene sodne prakse Sodišča pa izhaja, da je kršitev prava Unije očitno resna, kadar še vedno obstaja, čeprav je bila razglašena sodba, v kateri je bila ugotovljena očitana neizpolnitev, je bila izdana sodba v postopku predhodnega odločanja ali obstaja ustaljena sodna praksa Sodišča na zadevnem področju, iz katerih je razvidno, da obravnavano ravnanje pomeni kršitev (sodbi z dne 5. marca 1996, *Brasserie du pêcheur* in *Factortame*, C-46/93 in C-48/93, EU:C:1996:79, točka 57, in z dne 30. maja 2017, *Safa Nicu Sepahan/Svet*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, točka 31).
- 48 Glede na vse zgoraj navedene preudarke je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba pravo Unije razlagati tako, da nacionalno sodišče, ki odloča o sporu, ki poteka izključno med posamezniki, zgolj na podlagi navedenega prava ni dolžno opustiti uporabe nacionalne ureditve, ki v nasprotju s členom 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123 določa najnižje dovoljene tarife honorarjev za storitve arhitektov in inženirjev in ki določa neveljavnost dogovorov, ki od te ureditve odstopajo, kar pa ne posega v, prvič, možnost tega sodišča, da v okviru tega takega spora navedene ureditve ne uporabi na podlagi nacionalnega prava, in drugič, pravico stranke, ki je oškodovana zaradi neskladnosti nacionalnega prava s pravom Unije, da zahteva povračilo škode, ki ji je zaradi tega nastala.

Drugo vprašanje

- 49 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 49 PDEU razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, ki določa najnižje dovoljene tarife za storitve arhitektov in inženirjev in ki določa neveljavnost dogovorov, ki od te ureditve odstopajo.
- 50 V zvezi s tem je treba opozoriti, da se določbe Pogodbe DEU na področju svobode ustanavljanja, svobode opravljanja storitev in prostega pretoka kapitala načeloma ne uporabljajo za položaj, v katerem so vsi elementi omejeni na eno samo državo članico (sodba z dne 15. novembra 2016, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, točka 47 in navedena sodna praksa).
- 51 Kot je razvidno iz predložitvene odločbe, so za spor o glavni stvari značilni elementi, ki so vsi omejeni na Zvezno republiko Nemčijo. V spisu, ki je na voljo Sodišču, namreč nič ne kaže na to, da ima ena od strank v postopku v glavni stvari sedež zunaj ozemlja Zvezne republike Nemčije ali da so bile storitve iz postopka v glavni stvari opravljene zunaj tega ozemlja.
- 52 V zvezi s tem je treba navesti, da Sodišče, pri katerem je nacionalno sodišče začelo postopek v okviru položaja, v katerem so vsi elementi omejeni na samo eno državo članico, brez ustreznih navedb tega sodišča v zvezi s tem ne more šteti, da je predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki se nanaša na razlago določb Pogodbe DEU o temeljnih svoboščinah, potreben za rešitev spora, ki poteka pred navedenim sodiščem. Iz predložitvene odločbe morajo biti namreč razvidni konkretni elementi, na podlagi katerih je mogoče ugotoviti povezavo med predmetom ali okoliščinami spora, katerega vsi elementi so omejeni na zadevno državo članico, in členi 49, 56 ali 63 PDEU (glej v tem smislu sodbo z dne 15. novembra 2016, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, točka 54).
- 53 Zato mora v položaju, kot je ta iz postopka v glavni stvari, predložitveno sodišče Sodišču v skladu z zahtevami člena 94 Poslovnika Sodišča pojasniti, zakaj, kljub povsem notranji naravi spora, ki poteka pred njim, med tem sporom in določbami prava Unije v zvezi s temeljnimi svoboščinami obstaja povezava, zaradi katere je razlaga, ki se zahteva v okviru predhodnega odločanja, potrebna za njegovo rešitev (glej v tem smislu sodbo z dne 15. novembra 2016, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, točka 55).

- 54 Vendar v predložitveni odločbi ni nobene navedbe v tem smislu, zato tega vprašanja ni mogoče šteti za dopustnega (glej v tem smislu sodbe z dne 20. septembra 2018, Fremoluc, C-343/17, EU:C:2018:754, točka 33; z dne 14. novembra 2018, Memoria et Dall’Antonia, C-342/17, EU:C:2018:906, točka 21, in z dne 24. oktobra 2019, Belgische Staat, C-469/18 in C-470/18, EU:C:2019:895, točka 26).
- 55 Na podlagi vseh zgornjih ugotovitev je treba ugotoviti, da drugo vprašanje ni dopustno.

Stroški

- 56 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Pravo Unije je treba razlagati tako, da nacionalno sodišče, ki odloča o sporu, ki poteka izključno med posamezniki, zgolj na podlagi navedenega prava ni dolžno opustiti uporabe nacionalne ureditve, ki v nasprotju s členom 15(1), (2)(g) in (3) Direktive 2006/123/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o storitvah na notranjem trgu določa najnižje dovoljene tarife honorarjev za storitve arhitektov in inženirjev in ki določa neveljavnost dogovorov, ki od te ureditve odstopajo, kar pa ne posega v, prvič, možnost tega sodišča, da v okviru takega spora navedene ureditve ne uporabi na podlagi nacionalnega prava, in drugič, pravico stranke, ki je oškodovana zaradi neskladnosti nacionalnega prava s pravom Unije, da zahteva povračilo škode, ki ji je zaradi tega nastala.

Podpisi